

УДК: 821.161.2: 82-3

ББК: 83.3 (4 Укр)

Світлана Бекеш

ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ СПЕКТР ЗБІРКИ НОВЕЛ ОЛЕСЯ
БАБІЯ “ШУКАЮ ЛЮДИНИ”.

У статті розглянуто проблемно-тематичний спектр збірки новел Олеся Бабія “Шукаю людини” крізь призму автобіографічного пізнання світу та його художнього відтворення. Основна увага зосереджена на зіставленні ключових образів збірки, об’єднаних у дві групи.

Ключові слова: *проблема, образ, тип, світоглядна позиція, “воєнна психологізація”.*

Олесь Бабій (1897–1975) – прозаїк, поет, публіцист, критик, перекладач, громадський і культурний діяч, один із “літописців” Українського Січового Стрілецтва, автор гімну ОУН “Зродились ми великої години”, співзасновник львівського літературного угруповання “Митуса” (1921–1922) – і досі залишається на маргінесах сучасного літературознавства. Його творчість ще не була об’єктом цілісного наукового дослідження, хоча окремих аспектів літературної спадщини торкалися свого часу як сучасники письменника (Богдан-Ігор Антонич, Микола Гнатишак, Святослав Гординський, Дмитро Донцов, Олександр Дорошкевич, Роман Завадович, Володимир Радзикович, Богдан Романенчук), так і літературознавці наших часів: Василь Ганущак, Микола Ільницький, Йосиф Кащишин, Лариса Корчинська, Микола Нервлий, Іван Руснак, Тарас Салига, Лілія Сирота. Це переважно праці, що пов’язані з дослідженням поетичного доробку автора. Однак його проза, на нашу думку, вагоміша в художньому та змістовому планах. Серед аналізу повістей та новел Олеся Бабія можемо виділити рецензії в “Українському Прапорі” 1922 року на збірки новел: “Шукаю людини” (здійснена Остапом Грицаєм у рубриці “Літературні новини”) та “Гнів” (підписана криптонімом О. Г.: можемо припустити, що ця рецензія теж належала перу попереднього автора), а також дослідження Наталі Мафтин (в контексті західноукраїнської та еміграційної літератури 20–30-х років минулого століття [7, 74–77] та вивчення стильової домінанти його ранньої прози [8, 46]). Таке ігнорування сучасної науки про літературу творчого доробку Олеся Бабія зумовлено, значною мірою, тим, що його твори – раритетні видання, здебільшого закордонні або ж видрукувані ще у першій половині ХХ століття. У незалежній Україні опубліковано лише дві історичні повісті письменника: “Перші стежі” у кількох номерах часопису “Червона калина” за 1991–1992 роки й “Дві сестри” (видано окремою книгою у третьому томі за 1997 рік збірника “Скрипторій історичної прози” згаданого журналу).

Отже, творчість Олеся Бабія відома сучасному читачеві лише в незначному обсязі, досліджена вибірково, а більша частина доробку ризикує залишитися поза увагою науковців.

Враховуючи сказане, не можемо оминати увагою збірку новел “Шукаю людини”, яка побачила світ 1921 року і одразу ж отримала схвалення в тогочасній критиці. На думку Остапа Грицяя, вона засвідчила

про прихід у літературу молодого талановитого дебютанта. Незважаючи на невеликий обсяг – 32 сторінки тексту і всього п'ять творів – авторіві-початківцю вдалося порушити актуальні на той час проблеми, насамперед через воєнну тематику, зазначену у підзаголовку: "нариси з часів війни".

Розпочинається збірка з екзистенційної новели, яка дала їй назву, "Шукаю людини". Автор апелює до читача, звіряючись йому: "Шукаю людини!.. В часі воєнних походів, серед могил, на кривавому шляху, серед темної ночі згубилась вона. Дим, полум'я пожежі і степова курява заслонили хмарою її обличчя, стогін ранених, гарматний рев, і брязк шаблок заглушили солодкий її голос; брудна солдатчина, окривавлена стопа втоптали її в бруд і погань життя. Дика зграя розлучених, божевільних профанів, обкидала болотом її святі ризи, скосила найкращі цвіти її душі. Шукаю людини!.." [2, 4].

Таким чином, уже в першому творі Олесь Бабій виводить два ключові для всієї збірки художні типи: "звіра" та "власне людини". Схожі образи знаходимо в поемі-повісті Осипа Турянського "Поza межами болю", де показано боротьбу в людині біологічних інстинктів і духовної волі до життя: "Людина стала звірем людині..." [13, 110]. У творах обох авторів можемо простежити відголоски шпенглерівської тези "хижого звіра". Німецький філософ засвідчував, що людина – це хижий звір, чие життя побудоване на вбивстві, і що характер вільного звіра перейшов до організованого народу [15, 117]. Усі трагедії існування людини у всесвіті неминучі, їхні причини криються в споконвічній меншовартості людської природи. Тому надзвичайно привабливою постає спокуса вирватися за рамки людських можливостей та земного буття. Ця теза, на думку Наталі Мафтин, "у повоєнній екзистенції набула не тільки сенсу свободи власного «я», але й небезпеки власної відповідальності перед буттям, вибору між правом бути людиною і вседозволеністю, прийнятною для звіра чи Бога" [8, 18].

За визначенням Остапа Грицяя, Олесь Бабій займає позицію мрійливого ідеаліста, розрізняючи два типи людей: "кровожадну гиєну", яка бореться з жахливим вереском і ревом, та "святую" людину, "повну найкращих цвітів душі", котра постає вічною жертвою гиєни чи шакала [5, 2]. Відштовхуючись від цього твердження дослідника, дозволимо собі дещо увиразнити перший тип: крім алегоричного образу хижака, сюди ж зарахуємо образи, виражені за допомогою метонімії: "жадібне лице патріота", "кріваве чоло борця" (таким чином, розкривається інший бік патріотизму). Автор розуміє причини жорстокості воїна, адже кривава боротьба не може не відобразитися на психіці особистості, він готовий певною мірою виправдати антигуманні дії, принесені на олтар нації, однак духовний світ героя зазнає ще більшого руйнування від усвідомлення нещирості переконань, отож він викриває псевдопатріотів: "І втомилася душа моя серед воєнної хуртовини, зненавиділо моє серце базарні крики фальшивих героїв" [2, 2]. Новелістиці Олесь Бабія також притаманний т. з. "перехідний" персонаж, котрий втікає від розмаїття світу й людського в людині, прагне до самозаглиблення, нерідко сам собі суперечить, знаходить власне покликання в національній боротьбі, в якій втрачає духовне начало. Відбувається складна онтологічна боротьба між моральними засадами та обов'язками перед соціумом та державою. Автор переконаний, що завжди знайдуться ті, хто подолає й індивідуально-

екзистенційний, і соціальний страх, вдало поєднавши національну основу з позиціями людинолюбства, не втративши морального обличчя. Саме таку людину шукає новеліст, протиставляючи людську сутність тваринним інстинктам (гієни, шакалів) як здатність насамперед мислити та відчувати, як стремління до вищих форм існування, а не внутрішньої деградації. Такому індивіду середовище, що його оточує, видається “брудною безконечною пустинню”, “царством злости і гніву” [2, 3]. Автор акцентує на духовному началі особистості, її здатності до вибору власної долі. Результати такого пошуку зображено через екзистенційну категорію свободи, перш за все внутрішньої, яка не завжди узгоджується з національними гаслами. Перманентні шукання справжньої людини набувають своєрідного місіонерського забарвлення. І хоча, на думку Остапа Грицай, суттєва вада твору – відсутність зображення самого переходу сакральної людини в кровожерливу гієну, що додало б тексту трагічності, а образам – більшої психологізації, новела “Шукаю людини” найбільш емоційно та філософськи наснажена, найповніше передає атмосферу воєнних подій, незважаючи на те, що не містить самого опису військових битв, як, скажімо, наступні твори.

До речі, нерідко Олесеві Бабію закидали якраз відсутність “воєнної психологізації”, іменуючи твори відгуками на бойові дії. Щоправда, одразу ж і виправдовували це юним віком письменника, протиставляючи недолікам легкість сприйняття та читабельність його малої прози, а також наявність літературного таланту. Остап Грицай, наприклад, вважав, що “кожний з тих нарисів Бабія був би справжнім мистецьким уподобленням мирової ідеї, якби молодий автор краще обєднав був в них дійсність життя з ідеалом мрій” [5, 2].

Прагнення збагнути справжні причини трагічності людського буття знайшли художнє втілення і в наступних новелах збірки. На особливу увагу заслуговують влучно підібрані заголовки: “Благословенні убогі духом”, “Християне”, “Вогнем пожару не погасиш”, “Побореним слава”, що не лише розкривають тематико-проблемне тло новел, а й спонукають до духовно-філософських рефлексій.

Мотиви, окреслені в новелі “Шукаю людини”, знайшли продовження в наступному творі – “Християне”, що має посвяту Марушці Дурбаківні, одній із коханих Олеся Бабія, для якої він також написав цикл поезій, зазначивши: “Тій, що дарувала мені найвищу радість і найглибший біль мого життя”. Вчителька Марія (Марушка) закінчила життя самогубством. Письменник переживав цю трагедію, однак, перебуваючи на той час за кордоном, зміг вилити свої переживання лише в поетичних рядках: “А нині плач і гомін дзвонів / На чужину не долетів: / І з чужини на похорони / Цю пісню шлю замість вінків...” [1, 17]. У новелі митець розмірковує про щирість релігійних переконань представників різних прошарків суспільства та намагається дати відповідь на риторичне питання: “Чи має право церква долучатись до національно-визвольних змагань?” Олесь Бабій розкриває це через образи священника, що серед темного лісу перед боєм благословляє військо на боротьбу, безапеляційного командувача армії та простого воїна (два останні постають у творі антагоністами). Якщо воєначальник розпоряджається: „Я вам приказую розстрілювати на місці кожного ворожого офіцера, що попаде до вас в полон. Немає полонених. Смерть всім! Смерть! Ворог не

щадить наших братів – тому кров за кров!” [2, 11], – то його візаві звук дзвонів за рікою спонукає до пацифістських рефлексій щодо абсурдності боротьби: „Ми не борці, яким великий святий порив до ідеалу каже забути все, жертвувати своє маленьке «я» для великого, безсмертного «ми». Ні! Ми, сліпа іграшка темних стихій, жертва непорозуміння і глупоти та злоби. [...] Кривавим шляхом не піде велика правда [...] велике щастя” [2, 12]. На думку цього персонажа, поведінка учасників воєн абсолютно абсурдна, їхні ідеали і прагнення не-буттєві, приречені на забуття, а з позиції людини духовної – глибоко безглузда. На цьому ґрунті відбувається роздвоєння особистості головного героя. Особливо чітко це простежується крізь призму теорії резистансу, в рамках якої творив письменник. Боротьба і життєбуття через опір не обов’язково підпорядковані логічним розрахункам; однак вони онтологічно задані тими культурними й антропологічними чинниками, які важливі для людини. Майбутнє як можливість перемоги в боротьбі, як надія на абсурдний успіх безглузлого бунту мають більшу значимість для людини опору, ніж навколишній світ. Водночас спротив може ґрунтуватися на “оперті на себе”, на факт власної буттєвості в оточенні, ворожому людській сутності й глибинним шарам культури, оскільки “закинутій” у світ самим фактом свого буття людині протистоїть абсолютно ворожа сила, власне, сила людини у ній самій [4]. Ще одна позиція, притаманна літературі резистансу, втілена в новелі “Християне”: опір ґрунтується на визнанні абсолютних, передусім релігійних цінностей, які існують поза індивідом. Такі цінності (залежно від їхнього трактування) можуть або присвоюватися індивідом шляхом раціонального вивчення і наступного розуміння, або ж шляхом діалогічного проникнення. Тут йдеться насамперед про те, щоб заглибитися в себе, відокремити істинне від неістинного в самому собі, аби наближення до абсолютних цінностей не було наслідком викривлення змісту самим суб’єктом. Зрозуміла річ, існує проблема істинності самих устремлень, цінностей, ідеалів суб’єкта опору, але розв’язується вона через постійне зіставлення «я» зі світом, через критичну рефлексію, проникнення в інші сфери культури, звідки також виникає впевненість у боротьбі.

Образи гієн і шакалів з попереднього твору зазнають “еволюції”, трансформувались у стадо вовків. Олесь Бабій торкається аналізу масових соціальних явищ, подає приклад наслідків маніпуляції масовою свідомістю: „Засугестіонована маса змінилася нагло в скажене стадо вовків, готових кусати, рвати в куски все, що попаде під руки... Великий Молох міг тріумфувати” [2, 11]. Письменник застосовує прийом градації, зображаючи страждання головного героя: то вже не тільки його особиста трагедія, а й біль вищих сил: „Я подивився на розп’ятого Христа і мені здавалось, що його обличчя було заплакане...” [2, 12].

Надзвичайно реалістично описані бойові дії: через вибух гранат, рев гармат, свист куль. Відповідно до теорій резистансу автор стверджує, що єдиною підставою відваги в критичній ситуації є обов’язок або навіть банальний страх перед керівництвом: “Хтось казав мені, що він не боїться куль... Брехня! Я бачу! Кожний боїться... Ми дрожимо, ворог дрожить, ми хочемо втечи, ворог хоче втечи, – але там з заду генерали...” [2, 13].

Спостерігаючи за боротьбою, учасником якої є він сам, герой розмірковує: „ Тут не патріотизм, ані відвага. Патріотичні почуття

оживають там, де вже немає небезпеки, де кулі не свищуть. Але тут, тут жах, шал, звірський запал, лише не патріотизм...”, „вовки не убивають вовків, а людина убиває людину” [2, 14].

Таким чином, письменник розкриває ще один із аспектів багатогранної людської сутності: людина інколи буває гіршою, ніж тварина, оскільки, втративши інстинктні задатки, ще не досягнула вищої форми розвитку.

Усвідомивши марнотність боротьби, вояк іде ховатись до криївки, розмірковуючи про втечу. А в бою він стикається з молодим інтелігентом, проте “вороги” не вбивають один одного, а розпочинають розмову, розділяючи на двох останні їстівні запаси. Кожен відчуває щастя від того, що подарував життя іншому. Митець доходить висновку: „Значить вся війна – непорозуміння” [2, 16].

Така гуманістична позиція дещо відрізнялася від позиції, художньо декларованої в багатьох творах періоду визвольної боротьби. Олесь Бабій, звісно, не заперечує важливості національного елемента, однак прагне знайти мирні шляхи здобуття незалежної суверенної держави. Він робить спроби сакралізувати людину через очищення болем і стражданнями, через протиставлення їй нижчих і вищих сфер існування та боротьбу з темними силами власного «я». Новеліст пропагує справжні цінності (чи то національні, чи релігійні), тавруючи маніпулювання чужою свідомістю в корисливих цілях. Прикметною і водночас несподіваною є розв'язка новели: за спробу дезертирства та порятунок “ворога” головний герой не лише уникає кари, а чує добре слово з вуст священика: „ Ви безбожник, – я знаю. Ви і до сповіди не ходите. Але ви мільон рази кращий християнин, як я!” [2, 17].

Тут можемо простежити вплив т. з. “безрелігійного християнства”, головні постулати якого обґрунтував німецький теолог Дітріх Бонхьоффер. Для нього бути християнином означає бути людиною, та не релігійним, а любов до ближнього – відповідальність християнина за все, наявність не лише якостей покірності, а й здатності до опору, активної діяльності.

Ще одна новела збірки, з виразною назвою “Благословенні убогі духом”, також має посвяту – Тетяні Михалевич (на жаль, достовірної інформації про неї та роль у житті Олесь Бабія не вдалося знайти).

Головний герой – стрілецький старшина і письменник, що обіцяє на основі власних переживань написати художній твір („Так – я навіть аналізую передсмертні переживання у вірі, що колись використаю їх для повісти...”[2, 9]), надзусиллями прагне врятуватись від розправи більшовиків, котрі нещадно вирізують усіх українців „А тепер я можу кров'ю заплатити за провини других [...] Бож я випадково загнаний в ряди Денікінців, – загнаний як лист калини поміж будяки і тернину [...] Брат брата уб'є – бо не пізнає” [2, 5].

Перебуваючи на межі життя та смерті, змагаючи в снігах, хворий на тиф, рятуючись від більшовицького безчинства, герой вдається до теологічних та філософських рефлексій. Потенційна перспектива збожеволіти видається значно прийнятнішою, ніж усвідомлення неминучості загибелі – не в бою, від кулі ворога, захищаючи вітчизну, а в самотності та агонії. Він розуміє безсилля людини перед вищими силами та виснажливими недугами. Трагічності творові додає введений у сюжетну

канву образ критика Миколи Євшана, доброго знайомого Олеся Бабія, який загинув від тифу. Він присутній у творі не безпосередньо, а через роздуми центрального персонажа про мистецтво та визнання: „Він також мріяв про красу, славу [...] І прийшла маленька вош – вкусила його і він умер від тифу [...] Генія убила вош!” [2, 6]. Письменник протиставляє адаптовані ним вислови Євшана “Яка могутча людина! Хай живе людина!” [2, 6] та власні висновки: “Яка могутча вош. Яка безжальна людина!” [2, 6].

Не менше жалю викликає в стрільця і тривога за долю своїх творів (заберуть санітари на папіроси), а особливо тривожить той факт, що тексти не дійдуть до свого єдиноважливого адресата – коханої (у творі безіменна “вона”).

Таким чином, Олесь Бабій окреслює особисті пріоритети: Бог, творчість, кохана. Однак якщо потаємні почуття до обраниці не зазнають еволюції у творі, а роль художньої творчості сприймається персонажем як частина національної місії, що полягає, зокрема, у необхідності стенографувати подвиги українського війська, – то релігійні роздуми виходять на передній план. Спочатку – це звинувачення в атеїзмові сучасників: “Ми, безумні діти, що убили батька бога і лишилися безрадними сиротами” [2, 7]. Згодом – визнання своєї рідної межовості епохи, втілене в образах тих самих Богів: старі померли, а нові не народилися. Це майже дослівне цитування Фрідріха Ніцше: “Бог помер! Бог не воскресне! І ми його вбили! Як втішимося ми, вбивці над вбивцями! Найсвятіше і наймогутніше Створіння, яке тільки було на світі, стекло кров’ю під нашими ножами – хто змиє з нас цю кров” (переклад з рос. наш. – С. Б.) [9, 503]. Тезу про “смерть Бога” слід трактувати як наслідок духовної кризи людства, що веде до втрати віри в абсолютні моральні закони та пошуків глибинних пластів душі, вагоміших, ніж засади християнства.

Розпач героя Олеся Бабія сягає апогею у звинуваченнях-доріканнях Бога в жорстокості, апатичній відчуженості від свого творіння (за текстом – “самотньої людини у лабіринті загадок”). Автор витворює рефлексивно-асоціативний ряд: свідомість тайн → відсутність ключа до їх розуміння, свідомість сили → брак самої сили тощо. Через протиставлення смислообразів: вічне шукання – могила як вершина життєвого шляху (незалежно від його розгалужень), душевний вогонь – брак світла, спрага – нестача води, голод – відсутність хліба, боротьба за правду – неможливість її віднайти, – виведено модель стосунків Бога та доведеної до відчаю людини. Усвідомлення святотатства власних слів не в силах зупинити рефлексій персонажа. Порівняймо з тезою Осипа Турянського: “О Боже, який ти малий, який ти марний супроти людського страждання” [13, 119]. В обох випадках помітний вплив теорій Шопенгауера (життя – страждання) та релігійної філософії початку ХХ століття з її поворотом від теоцентризму до антропоцентризму й визнанням абсолютної цінності людини.

Наступною у внутрішній ієрархії персонажа є краса: “Чого людині більше для щастя потрібно? Мати свідомість величі, краси вселенної” [2, 9]. Розуміння краси, за дефініцією автора, перетворює людину-атома в людину-бога. Звідси і закиди людині в марнуванні земного життя: “Живеш момент і вмисто упиватись життям, ведеш боротьбу, турбуєшся, неначеб вічність думала прожить... Які глупі є всі ідеали, що убивають щастя і

радість життя, а не служать йому” [2, 9]. Мимоволі герой витворює власну релігію: “Богом буде щастя, богинею краса, молитвою слова розкоші і любови, святинею ліси, море. Гріхом назву все, що бридке, сумне, мале, що вбиває радість життя” [2, 9].

Магдалена Ласло-Куцок стверджує, що українській літературі цього періоду характерні, власне, “тимчасовість, мізерність, бруд, гріховність земного існування” [6, 327]. Відтак у новелі знаходять художнє втілення й інші філософські сентенції: життя – страждання (Будда, Шопенгауер), життя – суєта (Екклезіаст), щастя можливе лише уві сні (Веди, Платон), поєднання добра зі злом – “на дні вина все був полин” [2, 7], прагнення смерті, що трактується в двох смислах: 1) найвище щастя, адже тіло – неволя, тюрма духу; 2) злиття духу з прарозумом, свідомістю природи. Пригадаймо твердження Зигмунда Фрейда щодо повернення організму до первинного стану, втіленого в діях Танатосу [14, 685]. Отож, будь-яка боротьба безглузда (боротись, щоб дійти до могили), абсурдні такі чинники, як ненависть, заздрість, гордість та й життя загалом (Шопенгауер).

Фінал твору несподіваний (ще один аргумент на користь трактування твору Олеся Бабія як новели) – смертельно хворого вояка рятує вбога багатодітна бабуса-прачка: „Я заберу його сама. У мене старої семеро дітей, живу у комірнім, замітаю вулиці, з голоду приміраю, – ну щож – людини залишати не можна” [2, 10].

Образові старої жінки протиставлено трьох панків-урядників, які відмовляються допомогти хворому. Вони – втілення людських вад:

- егоїзму, апатії (небажання завдавати собі зайвого клопоту): у будь-яких момент можуть самого убити, адже війна;
- страху: більшовики повісять за переховування “контрреволюції” (у цьому випадку – галичанина);
- політичної нетерпимості: українець, “наймит буржуазії”.

“Благословенні убогі духом” – зразок вивіщення краси та простої людини, в якій війна та культура не вбила найсвятіших почуттів.

Проблеми міжнаціональної ворожнечі порушено в новелах “Вогнем пожеару не погасиш” та “Побореним слава”. Вони розкриваються головним чином через рефлексії центральних героїнь – єврейки Соні Мікельбанк та полячки Тетяни. Вплетення в сюжетну канву “чужонаціональних” персонажів (ба більше – виведення їх на передній план) викликане задумом автора: показати безпомічність звичайних людей, які стають безневинними жертвами в боротьбі держав. Національні герої позбавлені ідеалізації, наділені багатьма рисами, зокрема й жорстокістю. В одному з українських міст “петлюрівці вирізують усіх жидів”, дивним чином пов’язуючи це з боротьбою за власну незалежність: „Бий євреїв, спасай Україну” [2, 18].

Гімназистка Соня Мікельбанк змушена переховуватися з родиною у пивниці. Спостерігаючи за жорстокими вбивствами, дівчина не може сидіти склавши руки – вона вибігає на вулицю. Соні вдається врятувати від смерті єврейську дитину, а згодом і петлюрівського козака від більшовиків, переодягнувши його в одяг свого батька. Таким чином антивоєнне гуманістичне звучання набуває нової сили.

Молода полячка Тетяна (насправді – дочка українця) з жахом спостерігає прихід у місто української армії. В уяві вона малює страхітливий образ воїна, що знущається над жінками, катує старих і малих. Не оминає автор і мовного питання: „Чи ви стерпите, – звертається Таня до мами, – щоб в урядах, школах панувала мова хамів?” [2, 23]. Старша пані значно ліберальніша: „Байдуже! І так по нашому балакає лише езекутор та учителька. А що Українці трошки менше культурні то це наша вина...” [2, 23]. Знайомство Тетяни зі стрілецьким старшиною змінює світогляд Тетяни: вона починає бачити у воїні людину. Закохавшись у стрільця, дівчина мимоволі стає свідком його смерті (гине внаслідок зіткнення з польським загоном, після чого діти жорстоко закидають тіло камінням, а їхні батьки з насолодою спостерігають сцену розправи над „ворогом”). Тетяна усвідомлює весь жах непотрібної борні. Вона цілує старшину, що помирає, зі словами: „Не побідникам, а борцям за правду слава! Побореним слава!.. Слава!..” [2, 31].

Саме ця здатність до внутрішньої еволюції спричинила до вивищення “людини” над іншими образами збірки. Людина отримує змогу осмислити себе та свої дії, усвідомити трагічність буття, власну смертність, безглуздість війн, революцій, кровопролиття.

Отож, у збірці новел “Шукаю людини” найбільш яскраво зображено дві групи персонажів: ідеалізованого героя (“людини”), втіленого в образах Соні Мікельбанк, убогої бабусі, власне героя, суголосного самому авторові, та “кровожадної гиєни” – командувача армії, трьох панків, псевдопатріотів. Через систему образів можемо виокремити основні екзистенції аналізованої збірки:

- тотальна самотність людини, піднесення її над іншими аналогічними “матеріями”: “Як нещасна є людина у хаосі світів серед лабіринту загадок [...] сама [...] з тугою за правдою, з жахом” [2, 7], “на невидимих скрижалях духа [...] – один клич: людина” [2, 17];
- складні стосунки людини з Богом та сакралізованою батьківщиною: “По що ти, Боже, дав людині свідомість тайн і свідомість сили – а не дав ключа до сих тайн і не дав сили?” [2, 7];
- віталізація смерті як моменту душевного напруження, подолання життєвого зламу; фізичне переродження – найвище щастя, досягнення нового рівня у розвитку;
- перемога духу над тілом: „Дух мій зіллється із прарозумом, всесвідомістю природи, стане богом, верне з неволі тіло до вітчизни, царства Духа” [2, 8];
- досягнення істини та очищення через страждання (душевні чи фізичні): „Хто не глядів на світ погасаючими очима, цей не знає краси його...” [2, 8];
- віра у всеочищаюче світло, душевний вогонь, муки через брак світла;
- домінуючий вітаїзм – душевна буря пригнічується “іскрою віри в життя”;
- виразний антимілітаризм: „[...] тисячі людей гине з голоду, тисячі красунь іде в доми розпусти задля куска хліба, марніє тисячі геніїв в нужді і горю, а цілий світ витрачує останні доходи на зброю і війну” [2, 8];

• об'єднання націй як вияв любові до ближнього: ідеальна модель стосунків – брат подає руку брату (мова йде як про розділених на різні політично-військові табори українців, так і про представників різних національностей).

Новелістика Олеся Бабія, позначена гуманізмом та виразним антивоєнним пафосом, значною мірою суголосна з ідеями першого українського екзистенціаліста Осипа Турянського, а стилістика письма типологічно споріднена з новелами німецького письменника Бруно Франко. Буттєві пошуки головного героя відображають погляди на людину видатних світових філософів. Все це дає змогу поглянути на літературу національно-визвольних змагань під новим кутом зору, а збірка “Шукаю людини” заслуговує на одне з чільних місць серед здобутків західноукраїнського письменства 20–30-х років минулого століття.

Література

1. Бабій О. Ненависть і любов. Поезії / О. Бабій. – Львів: Русалка, 1921. – 32 с.
2. Бабій О. Шукаю людини: Нариси з часів війни / О. Бабій. – Львів: Накл. авт., 1921. – 31 с.
3. Бобинський В. Гість із ночі: Поезія. Проза. Публіцистика. Літературна критика. Переклади / Упоряд., передм., прим. М. І. Дубини / В. Бобинський. – К.: Дніпро, 1990. – 623 с.
4. Грабовський С. "Людина Опору": досвід ХХ століття [Електронний ресурс] / С. Грабовський. – Режим доступу: <http://religion.in.ua/main/8442-lyudina-oporu-dosvid-xx-stolittya.html>
5. Грицай О. Літературні новини / О. Грицай // Український Прапор. – 1922. – Ч. 8. – С. 2–3.
6. Ласло-Куцюк М. Шукання форми: Нариси з української літератури ХХ ст. / М. Ласло-Куцюк. – Бухарест: Критеріон, 1980. – 327 с.
7. Мафтин Н. Західноукраїнська та еміграційна проза 20–30-х років ХХ століття: парадигма реконквісти / Н. В. Мафтин. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. – 356 с.
8. Мафтин Н. У пошуках “GRAND” стилю : західноукраїнська та еміграційна проза міжвоєнного двадцятиліття / Н. Мафтин. – Івано-Франківськ : ЛІК, 2011. – 336 с.
9. Ницше Ф. Сочинения: В 2 т. Т. 1. Литературные памятники / Ф. Ницше – М.: Мысль, 1990. – 829 с. – С.491–719.
10. Погребенник Ф. Олег Ольжич і поезія українського резистансу / Погребенник Ф. // Визвольний шлях. – 1995. – № 9 – С. 8–9.
11. Салига Т. Високе світло: Літ.-критич. студії / Т. Ю. Салига. – Львів: Каменяр; Мюнхен: УВУ, 1994. – 270 с.
12. Сенік Л. Роман опору: Український роман 20-х років: проблема національної ідентичності / Л. Сенік – Львів: Академічний експрес, 2002. – 239 с.
13. Турянський О. Поза межами болю / О. Турянський. – К.: Дніпро, 1989 – С. 42–127.
14. Фройд З. Вступ до психоаналізу: пер. з нім. П. Тарашук / З. Фройд. – К.: Основи, 1998. – 709 с.

15. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории / Авт. вступит, статьи А.П. Дубнов – Новосибирск: ВО “Наука” Сибирская издательская фирма, 1993. – Т. 1: Образ и действительность – 583 с. – Т. 2. Всемирно-исторические перспективы – 592 с.

The problem-thematic spectrum of the collection of short stories “Search a man” by Olesy Babiy to show up in the article through the prism of autobiographic cognition of the world and him vivid recreation. The main attention is concentrated on the comparison of two key images of the collection, combined into two groups.

Key words: *problem, image, type, world view position, “military psychologism”.*

В статье рассмотрено проблемно-тематический спектр сборника новелл Олеся Бабия “Ищу человека” сквозь призму автобиографичного познания мира и его художественного воссоздания. Особое внимание сосредоточено на сопоставлении ключевых образов сборника, объединенных в две группы.

Ключевые слова: *проблема, образ, тип, мировоззренческая позиция, “военное психологизирование”.*